

J. M. WESTERBRINK-WIRTZ

DE I. TVOERING

SINDS ze het wisten van de clubsavond, en dat Dirk er spelen zou, stond deze gebeurtenis in het midden van de huiselijke belangstelling.

Vader vroeg nu niet, gelijk gewoonlijk, wanneer Dirk de deur uit wilde slippen: „Je werk af?” maar: „Moet je niet spelen?”

In 't eerst zei Dirk dan: „Ja, straks.” Later werd het, ongeduldiger: „We hebben toch de repetities!” Of, met zijn gewone zorgeloosheid: „Ik rol er wel door.”

Dit laatste echter zeldzamer, dan wanneer het zijn huiswerk betrof. Want Dirk was er wel echt op gesteld, voor de volle zaal met leeraren, leerlingen en genoodigden een goed figuur te slaan.

Hij vroeg nu ook wel: „Vind je dat het goed gaat, Toon?”

Het antwoord, dat van hem verwacht werd, voelde Toon als een zaak van groote verantwoordelijkheid.

Hij kon niet kortweg zeggen: „Maar natuurlijk. Je speelt immers best.”

Want terwijl hij luisterde, met altijd weer in zijn verbeelding voor zich die volle zaal, werd hij telkens opnieuw onrustig, omdat het spel van Dirk hem niet gaf, wat hij er van verwachtte. Niet alles. . .

En Dirk speelde toch vlot! Veel vlotter dan hijzelf. Loopjes, trillers, waar zijn bevende vingers zich in verwarden, omdat hij ze al van te voren vreesde, bracht Dirk er glanzend af. Het was hierom, dat Toon nooit meer beneden, in 't bijzijn van de anderen, speelde.

Niet, dat hij jaloersch was op Dirk.

Van zijn vroege jeugd af had hij geweten, en het vanzelfsprekend gevonden, dat Dirk met gemak deed alles, waarin hij, Toon, faalde.

Maar alleen reeds de gedachte: „Nu komt het moeilijke eindje, nu speel ik straks fouten, en Dirk zou het wel goed doen,” remde zijn toch al geringe durf.

Waar bij kwam, dat vader hem ook nooit meer vroeg, sinds hij een paar

keer, toen er visite was, midden in een moeilijke passage was blijven steken. Nee, dan Dirk, die sloeg er zich wel door.

Toon zou het nu ook niet meer gekund hebben: spelen voor een gezelschap, met aldoor in zich de angst, dat hij opnieuw, voor de zooveelste keer, vader zou teleurstellen. Maar alleen, op z'n kamertje, speelde hij wel.

Als vader op de fabriek of op reis was, en Dirk bij vrienden. Alleen moeder wist het, maar die praatte er nooit over. Vroeg ook niet: „Kom je beneden spelen, Toon?” Dat ze aan zus zei: „Zet de deur open, en wees een poosje stil, Toon speelt,” wist hij niet.

En dat ze gespannen luisterde, tot ze in zijn spel hoorde, wat ze bij Dirk miste, en dat ze dan tegelijk blij en bedroefd was om haar oudste, vermoedde hij nog minder.

Nu speelde hij de stukken, die Dirk gekozen had voor de feestavond. Hij speelde ze langzaam, aarzelend, met af en toe een herhaling, waar de muziek die niet eens aangaf. Want hij moest weten, wat er ontbrak bij Dirk.

Niet, dat hij zich daarbij verbeeldde, Dirk te kunnen verbeteren! O nee!

Maar misschien, als hij heel goed luisterde, zou de viool hem zeggen wat hij zoo, uit zichzelf, niet wist. En dan kon hij het overzeggen aan Dirk. Wanneer het tenminste in woorden te uiten viel. Want als hij het vóórspelen moest, als hij het alleen dan maar duidelijk kon maken, dan zou het niet gaan. Wanneer er anderen bij waren, — wanneer hij wist, dat die anderen luisterden, — wist hij ook, dat hijzelf, met zijn streek, met de plaatsing van zijn vingers, de tonen moest halen uit de viool. Dan was niet meer die viool een wezen, dat je liefkoosde, en dat je daardoor zijn geheimen toezong. . . .

Hij hoorde ook wel, wat er anders was in zijn spel, vergeleken bij dat van Dirk. Maar de keeren dat hij pro-

beerde te zeggen: „dat eindje, Dirk, dat moet je nog eens overdoen”, vroeg Dirk: „Klonk het dan valsch?” En nee, het klonk niet valsch; het klonk zuiver. Het was alleen soms hard, inplaats van zangerig. Het was . . . verdere woorden vond hij niet, en het eind was, dat Dirk boos zijn viool neerlei en zei: „Doe jij 't dan beter, als je kan.”

Toon zei nederig: „Je weet best, dat ik 't niet beter kan. Maar je vroeg toch of het goed ging, en nu ik wat zeg. . . .”

„Ja, heusche fouten, als ik die maak! Maar dat van jou: „Nog eens over, dat eindje. Nee, ik weet niet, wat er aan mankeert, maar als ik het hoor, in mijn gedachten, dan klinkt het anders. . . . dat maakt me misselijk.”

En die eene avond vlak voor de groote repetitie, toen vader er ook bij was, werd die nog kwader dan Dirk.

„Houd dan ook je gezicht, als je niks beters weet. Je zal nog maken, dat Dirk de boel verknoeit op de feestavond. Met je gezanik van niks. Jou zullen ze heusch niet vragen, om voor een zaal menschen te spelen. Maar doe dan ook niet, alsof jij 't beter kan dan Dirk! Ik zou maar naar m'n kamer gaan, als ik je was, en naar m'n eigen werk, en m'n broer met rust laten.”

Dat deed wel pijn, zooals dikwijls de dingen, die vader tegen hem zei, pijn deden. Maar hij gaf zichzelf de schuld. Het was zoo, hij kon beter niks zeggen dan dit vage, waardoor Dirk niet werd geholpen en misschien wel in zijn zekerheid gestoord.

Dat hij telkens probeerde, Dirk duidelijk te maken, wat hij zoo heel graag wilde hooren in z'n spel, enkel en alleen omdat hij zoo vreeselijk graag wilde dat Dirk het goed zou doen, die avond — dat kon hij niet aan vader zeggen.

Eigenlijk kon hij nooit iets aan vader zeggen. Maar ook dat was zijn eigen schuld. Omdat hij zoo'n flauwe jongen was. —

Dus ging hij aan zijn eigen werk, maar vloten deed het niet. En telkens be kroop hem de lust, zijn viool te pakken en het nog eens zelf te probeeren.

Als hij het hoorde, terwijl hij speelde, moest hij het toch ook een keer duidelijk kunnen zeggen. Maar telkens ook, als zijn hand de kist raakte, be kroop hem de vrees, dat Dirk op zou houden met spelen, beneden. Dan zouden ze hem hooren. En dan zou vader eerst recht denken, dat hij verlangde zelf op te mogen treden in plaats van Dirk.

Maar z'n onrust, z'n angst om Dirk liet hem niet los. Als de menschen het eens niet mooi vonden! Als ze eens niet luisterden omdat ze — nu wist hij ineens het woord! — omdat ze zich niet gegrepen voelden!

Gelijk altijd, wanneer hij zelf niet klaar kon komen met z'n problemen, zocht hij troost bij moeder. Niet op die manier, dat hij voluit zei wat in zijn gedachten was. Hij vroeg alleen: „Vindt u, dat Dirk het goed doet, moeder?”

„Je moet denken: Dirk is nog niet veel meer dan een jongen. Natuurlijk kan hij niet alles, wat de componist neerschreef, weergeven in z'n spel. Maar dat zullen de menschen ook niet van hem verwachten. Ze zullen aardig vinden wat die jongens, die meisjes, voor dragen en spelen. En als er een keer iets minder goed gaat zullen ze denken: het zijn nog niet veel méér dan kinderen.”

Dat antwoord raakte eigenlijk niet aan zijn problemen, zijn twijfelingen. Maar het was voldoende. Meer dan voldoende. Zoo duidelijk, alsof ze het met veel woorden had gezegd, wist Toon: moeder voelt het precies als ik. Ze is niet zoo verrukt over Dirks spel als vader. Ze weet best, dat er nog veel aan ontbreekt. Maar ze vindt dat niet erg. En ik deed dwaas, met het wel erg te vinden. Het is geen concert, waar Dirk speelt. Het is maar een club-avond van leerlingen. Als Dirk en die anderen het net zoo voelden als ik, dan zouden ze ook niets durven geven voor ze heel zeker wisten, dat het volmaakt goed was. En dan gebeurde er niks. En misschien, of zeker, vind ik zelf over een paar jaar al niet meer goed wat me nu, van mijzelf, nogal aardig toelijkt . . .

Toch voelde hij zichzelf beven, en koud en warm worden, toen de beurt aan Dirk kwam.

De openingspeech van den president der club had hem eerst nog het rustige gevoel doen behouden, dat moeder wel gelijk had. Dat niemand méér verwachtte van deze avond dan een aardige verpoozing. Dat allen bereid waren, mild en tegemoetkomend te zijn in hun oordeel. Want ook die president, al was hij een van de alleroudste leerlingen, praatte nog niet als een man. En de toejuichingen van het publiek klonken, als amuseerden ze zich met de tegenspraak, die er was tusschen zijn jongensachtige onbeholpenheid en zijn zorgvuldig gestileerde zinnen.

Doch onder het eerste muziekstukje, waarbij Dirk een tweede viool speelde, had iets hem plots opnieuw onrustig gemaakt. Nóg wist hij niet, wat dat iets precies was. Als gewoonlijk ergerde hij zich aan zichzelf. Dat hij in zijn evenwicht geschokt kon worden, zonder zelf duidelijk te weten waardoor.

Toen nu Dirk opkwam in het groo-tere stuk, waarin hij alleen de vioolpartij speelde, en een andere leerling op de piano begeleidde, meende Toon voor een oogenblik het waarom van zijn onrust te vatten. Deze jongen, in het pasgekochte, eigenlijk nog wat te ouwelijke pak, was hem een vreemde. Hij miste het eigene, dat den jongeren broer thuis omgaf.

Aldoor, terwijl Dirk de eerste bladzijde speelde, trachtte hij zichzelf te blijven suggereeren, dat alleen dit vreemde in Dirks voorkomen hem hinderde. Maar aldoor werd het moeilijker.

Want het was niet enkel, dat hij den Dirk van thuis niet herkende.

Wie daar stond, en speelde, en tijdens de maten rust met een behaagzieke beweging zijn donker haar naar achteren streek, was hem een onsympathieke vreemde. Iemand (hij wist dit zoo zeker als mogelijk was) die niet opging in z'n muziek, die niet z'n viool liet klagen en juichen en jubelen en zichzelf daarbij vergat, maar iemand, die vóór alles

zichzelf wist staan daar, op het podium. En die door dit weten niet verlegen en onhandig werd, zooals het hem, Toon, steeds overkwam, maar die niet anders wilde dan zelf de aandacht trekken.

Iemand, voor wie de muziek middel was, enkel maar middel. . .

Toon kneep z'n oogen dicht, in onbewust verlangen niet meer te zien, alleen maar te hooren.

Want natuurlijk zag hij verkeerd. Natuurlijk kwam het door het on-eigene van een podium, en bloemen, en een nieuw pak, dat hij het wezen van zijn eigen broertje niet herkende.

Doch ook terwijl hij alleen maar de tonen hoorde, de zorgvuldig ingestudeerde loopjes, de trillers en de dubbelgrepen van het bravourstuk, dat Dirks zelf zoo mooi vond, kon hij niet loskomen van zijn eerste indruk. Te sterk waren Dirks overdreven bewegingen, z'n spiedend en tersluiks kijken naar het publiek, in z'n geheugen geprent.

En nu wist hij ook ineens, wat hij had willen hooren in het spel van Dirk, thuis, en wat nooit kwam. . . .

In plotse angst deed hij z'n oogen weer open en keek hij, niet naar Dirk nu, maar naar het publiek.

Hij zag de menschen luisteren met het waardeerende glimlachje, dat hij van hen verwacht had, en dat scheen te zeggen: „heel aardig voor zoo'n jongen.” En hij voelde zich gerust gesteld. Zóó moest het zijn. En dat andere, die dwaze ingeving, als was Dirk bezig zijn heimelijke trots en zelfingenomenheid uit te stallen voor deze vreemde menschen — dat was een gedachte, die alleen kon opkomen bij een zwaartillenden dwaas als hijzelf was.

Nog vermeed hij het, opnieuw naar Dirk te zien.

In de plaats van zijn angst, dat het niet goed zou gaan, dat Dirk zenuwachtig zou worden en ten slotte ook de vlotte vaardigheid verliezen, die de eenige verdienste van zijn spel was, kwam iets anders. Het verlangen naar het einde. De vrees, dat toch iemand anders het zien zou als hijzelf.

Weer zocht hij, vorschend, de luiserende rijen langs naar een blijk van bevestiging, dat niet alleen hij het zoo voelde. En ineens schrok hij, toen hij, langs een dame, die zich wat opzij boog, den directeur bemerkte; de uitdrukking van diens gezicht waarnam. Want daar ontdekte hij, wat hij gevreesd had bij allen te zullen zien: een half geamuseerd ironisch kijken, dat, bij momenten, wanneer Dirk zich geheel gaan liet, veranderde in een blik van afkeuring.

Dus ook hij . . . de directeur nog well! De man met de strenge, scherpbesneden kop, van wien Toon soms heimelijk dacht: toch zou ik aan hem meer durven zeggen dan aan vader.

Vanzelfsprekend was ook dit dwaasheid, als zooveel, dat hij durfde denken. . . Maar dat ze in Dirk hetzelfde zagen, de directeur en hij, dat stond vast.

Het schonk Toon geen gevoel van triumpf, dit weten.

Een gloeiende blos, als moest hij zich voor zichzelf schamen, kroop over z'n hals, z'n wangen, tot in z'n lichtblonde, steile haren. Want Dirk was geen vreemde; Dirk behoorde bij hem. Het bezit van dit zorgelooze, bijdehande, praktische broertje had hij gevoeld, heel lang al, als een groote vergoeding voor eigen zwaartillendheid, onhandigheid en onspractisch gedoe. En nu ineens ontviel dit bezit hem. Nu stond daar op een groot, met bloemen versierd, podium een vreemde, die boog en met een air van het wel verdiend en ook wel verwacht te hebben het applaus ontving, dat de zaal hem mild schonk. Een vreemde, die niet links en schutterig verdween in de deur achter het podium, maar die halverwege stil stond, zich nog eens omkeerde en opnieuw met een sierlijke buiging zijn gevleid-zijn toonde.

„Die leert zeker voor filmheld,” fluisterde schor en te luid achter Toon een jongen tegen z'n buurman.

Toon hoorde het en ervoer het als een oordeel.

„Prachtig gedaan hoor. 'k Ben trotsch op zoo'n genie in de familie,” zei vader,

toen ze terug reden in de auto. En hij lachte bulderend, om te verbergen, dat hij het wel echt meende en wel heusch trotsch was. Want zoo'n gewiekste aap van een jongen zou in staat zijn, meteen op de een of andere manier partij te trekken van z'n goeie stemming. Zooals hij 't publiek wist in te palmen met z'n buigingen! Die was pas goed. De anderen leken er lompe boerenvlegels bij.

„En jij, met je beweringen van: dit nog eens over en dat nog niet goed, je hebt nu zeker wel begrepen, dat dit alles maar larie was! 'k Hoop, dat je nog eens een beetje van de durf van je broertje overneemt. Anders zie ik je op je kantoor ook nog niet vooruit komen.”

„Toon speelt net zoo goed als ik. Dat hij 't niet graag doet voor vreemde menschen kan hij toch niet helpen, wel?” nam Dirk het vinnig voor Toon op.

„Zoo, kan hij niet? Nou, ik zou zeggen van wel.”

„Ach, laten we daar nou niet over beginnen. Je hebt immers genoten van avond; je bent blij, dat Dirk het er goed afbracht, en dat de kennissen je feliciteerden, wees daar nou tevreden mee,” kwam moeder tusschenbeide.

„Ik zeg het toch zeker om Toons eigen bestwil. Hij is geen meisje, hij begrijpt dat zelf wel”, verdedigde vader zich.

Toon zelf zweeg.

Liefst had hij tegen Dirk gezegd: „Dank je”, maar die zou vragen: „Zeg, wat mankeer je?”

En het eigenlijke kon hij ook niet zeggen. Dat kon hij nooit. Het eigenlijke was, dat Dirks woorden ineens de schaamte, en 't verdriet, die op hem rustten als een last, hadden weggenomen.

Want daardoor kon hij den vreemde, die Dirk deze avond plots voor hem geweest was, achterlaten op het groote podium in een vijandig-geworden zaal.

Naast hem zat weer het jongere broertje, dat het voor hem op durfde nemen, zelfs tegenover vader. Het jonge broertje, waarvan hij hield, waar hij alles voor over zou hebben, en waar hij in kritieke momenten ook een beetje op steunde.